

ФИЛОЗОФСКА ТРИБИНА

ГОДИНА 47 | БРОЈ 36 | СТР. 3-275 | СКОПЈЕ | ЕСЕН 2024

ISSN 0352-2954
УДК 1 (091)

тема

ФЕРИД МУХИЌ
ТВОРЕШТВО И ИНСПИРАЦИЈА

ФИЛОЗОФСКА ТРИБИНА

официјално гласило на Филозофското друштво на Македонија

издава:

Филозофско друштво на Македонија - Скопје

излегува:

два пати годишно

редакција:

Александар Стаматов (главен и одговорен уредник)
Марија Тодоровска
Мартин Поповски
Дејан Здравков
Бошко Караџов
Мариглен Демири
Александар Симоновски

совет на списанието:

Ферид Мухик, Љубомир Цуцуловски, Мирко Гошевски, Кица Колбе,
Денко Скаловски, Иван Цепароски, Ана Димишковска, Лазар Фотев,
Бранимир Матевски, Трајче Стојанов, Силвана Балнат, Сузи Тенева,
Вангел Ноневски, Кирил Трајчев, Душица Гокиќ,
Ристо Чулев, Мирјана Обедниковска

адреса на редакцијата и контакт:

бул. Гоце Делчев 9а (Филозофски факултет), 1000 Скопје
e-mail: filozofskatribina@outlook.com

дизајн на корица:

Јасна Дишлиеска Митова

техничка подготовка:

Љупчо Митковски

печати:

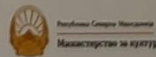
Графостил
ул. Невеста бр. 2-1/11, 1000 Скопје

тираж:

200 примероци

цена на примерок:

150,00 денари

Издавањето на списанието е помогнато
од Министерството за култура на
Република Северна Македонија

ФИЛОЗОФСКА ТРИБИНА

година 47, број 36, стр. 3-275, Скопје, есен 2024

ВОВЕДЕН ЗБОР INTRODUCTION

(3-4)

ТЕМАТ:
ФЕРИД МУХИЌ –
ТВОРЕШТВО И ИНСПИРАЦИЈА

ТЕМЕ:
FERID MUHIĆ –
CREATIVE WORK AND INSPIRATION

ЕСЕИ / ESSAYS

Мирко Ѓошевски
НЕКОИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ФИЛОЗОФСКОТО
ТВОРЕШТВО НА ФЕРИД МУХИЌ

Mirko Gjoševski
SOME CHARACTERISTICS OF FERID MUHIĆ'S
PHILOSOPHICAL WORK

(5-18)

Драшко Бјелица
ЧЕМУ ФИЛОЗОФИ У МРАЧНА ВРЕМЕНА?

Draško Bjelica
WHAT ARE PHILOSOPHERS FOR
IN THESE DARK TIMES?

(19-54)

Иван Депароски
ДИПТИХ ЗА ФЕРИД МУХИЌ

Ivan Deparoski
A DIPTYCH ON FERID MUHIĆ

(55-74)

Слајана Ристић Ѓоргиев
ФИЛОЗОФИЈА КАО ТАЈНА ЛИЧНОСТ

Slagjana Ristić Gorgiev
PHILOSOPHY AS THE SECRET OF PERSONALITY

(75-84)

Радомир Виденовиќ
ЕССЕ PHILOSOPHUS

Radimir Videnović
ESSE PHILOSOPHUS

(85-100)

Гоце Смилевски
ФЕРИД МУХИЌ – ФИЛОЗОФ НА ЕНТУЗИЈАЗМОТ

Goce Smilevski
FERID MUHIĆ – PHILOSOPHER OF ENTHUSIASM
(101-114)

Златко Жоглев
ЗА ТВОРЕШТВОТО НА АКАДЕМИК ФЕРИД МУХИЌ:
ЧОВЕКОТ И ПИСАТЕЛ СО ЛАДНА ГЛАВА
И СО ТОПЛО СРЦЕ

Zlatko Žoglev
ON ACADEMICIAN FERID MUHIĆ'S WORK: THE MAN
AND WRITER WITH COOL HEAD AND WARM HEART
(115-138)

Сузана В. Спасовска
ОРФИЧКИОТ ПОДВИГ НА ФЕРИД МУХИЌ

Suzana V. Spasovska
THE ORPHIC ACCOMPLISHMENT OF FERID MUHIĆ
(139-156)

Марија Леонтиќ
ПОЕТСКИТЕ КНИГИ И ПОЕЗИЈАТА
НА ФЕРИД МУХИЌ

Marija Leontić
FERID MUHIĆ'S POETRY BOOKS
(157-171)

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

Šefket Krcić
HERMENEUTIČKI OGLED O BOSANSKOM I
SVJETSKOM ROMANU FERIDA MUHIĆA
PUTOVANJE U TAJAN

Šefket Krcić
A HERMENEUTICAL REVIEW OF THE BOSNIAN AND
WORLD NOVEL "JOURNEY TO TAJAN" BY FERID MUHIĆ
(173-187)

Šerbo Rastoder
ISLAMSKI IDENTITET EVROPE

Šerbo Rastoder
EUROPE'S ISLAMIC IDENTITY
(189-194)

Đuro Šušnjić
ONTOLOGIJA ISLAMA FERIDA MUHIĆA

ПОЕТСКИТЕ КНИГИ И ПОЕЗИЈАТА НА ФЕРИД МУХИЌ¹

Марија Леонтиќ

Abstract

Ferid Muhic, philosopher and writer, was born in 8 June 1943 in Mahoje, Bosnia. He finished college in Skopje. Muhic graduated from the Faculty of Philosophy at Ss. Cyril and Methodius University in Skopje in 1966. He defended his first master's degree "Sociological Aspects of Social Revolutions" at the Institute for Sociological and Political-Legal Research at the Ss. Cyril and Methodius University in 1970. Muhic defended his second master's degree "The problem of literary motivation in the work of Gèrard Genette" at the University of Belgrade in 1972. At the same university, in 1980, he defended his doctoral dissertation "Negative Utopia of the 20th Century".

He started his academic career as Assistant at the Institute for Sociological Research in Skopje in 1970. He entered the Department of Philosophy as an Assistant in 1974. He is a professor of Philosophy at the Ss. Cyril and Methodius University in Skopje until his retirement in 2008.

Ferid Muhic is the author of four poetry books.

Key words: philosopher, writer, poet, poetry books.

1. Биографија на Ферид Мухиќ

Ферид Мухиќ е филозоф, филолог, писател, фотограф и планинар. Роден е на 8 јуни 1943 година среде густите и раскошни шуми во село Махоје, во самото срце на Босна.

Матурира во Скопје. Дипломира филозофија на Филозовскиот факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во 1966 година. Првата магистратура под наслов „Социолошки аспекти на општествените револуции“ ја брани на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во 1970 година. Втората магистратура под наслов „Проблемот на книжевна мотивација во делото на Жерар Женет“ ја брани на Универзитетот во Белград во 1972 година. На истиот универзитет во 1980 година ја брани докторската дисертација под наслов „Негативна утопија на 20-тиот век“.

¹ Овој напис првпат е објавен во Годишниот зборник на Филолошкиот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“, 2025, по повод 80 години од раѓањето на нашиот филозоф, писател и поет Ферид Мухиќ.

Во 1970 година станува асистент на Институтот за социјолошки истражувања во Скопје. Во 1974 година е асистент на Катедрата за филозофија при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“. За вонреден професор е избран во 1976 година, а станува редовен професор во 1980 година. Предава Нововековна и современа филозофија, Филозофска антропологија, Филозофија на религија, Филозофија на политика, Естетика, Логика и Херменевтика. Мухиќ е визитинг професор на повеќе универзитети во Европа, САД, Малезија, Сингапур и др. Учествува на бројни симпозиуми и конференции, објавува трудови во научни и книжевни списанија. Се пензионира во 2008 година, но интензивно продолжи да твори, подготвува и објавува книги. Во 2011 година е избран за академик во Бошњачката академија на науките и уметностите (БАНУ), во 2017 година станува академик во Европската академија на науките и уметностите во Стразбург, а во 2019 е академик во Босанската академија на науките и уметностите.

Во младоста станува голем љубител на планините. Прво се искачува на планинските врвови во Македонија, а потоа на Балканот и во светот. Ги пропешачува планините и ги искачува сите врвови на Балканот високи над 2000 метри надморска височина. Ги запознава раскошните природни убавини на овие области и судбините на месното население. Сите овие искуства се преточени во книжевните дела, а убавините на планинските предели се овековечени во фотографиите на Мухиќ. Исто така поради службени обврски патува од крај на крај на светот.

Израсна три деца, Исо, Маја и Дино. Сака да се дружи со пријателите и колегите. Во текот на својот живот и кариера создаде широк круг на соработници.

2. Библиографија на Ферид Мухиќ

Творештвото на Ферид Мухиќ се карактеризира со квантитет, квалитет и разноликост. Мухиќ паралелно подготвува научни и стручни книги и книжевни дела.

Ги објави следниве научни и стручни книги:

- *Марксизмот-теорија на револуцијата, класи и класни борби*, Просветно дело, Скопје, 1980;
- *Мотивација и медитација*, Македонска книга, Скопје, 1981;
- *Филозофија на иконокластиката*, Македонска книга, Скопје, 1983;
- *Македонија-копчата на световите / Macedonia-Catena mundi*, Табернакул, Скопје, 1994;
- *Ноуменологија на телото*, Табернакул, Скопје, 1994;
- *Yugoslavia: Study in Fragmentation and Despair*, Longman & Green, London, New York, Sidney, 1995;
- *Ruža duše*, Damad, Novi Pazar, 1994;
- *Ne zaboravi Bosno*, Džema'at Sabur, Munchen, 1995;
- *Јазикот на филозофијата*, Култура, Скопје, 1995;
- *Смислата и доблеста*, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола, 1997;
- *Логос и хиерархија*, Круг, Скопје, 2001; Аз-Буки, Скопје, 2006;

- *Мислење во акција*, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола, 2002; (со Златко Жоглев)
- *Паскал Сотировски doctor solaris од Македонија*, Табернакул, Скопје, 2002;
- *Доминација и револуција*, Аз-Буки, Скопје, 2005;
- *Потомци на боговите – завештание на првите филозофи*, Табернакул, Скопје, 2005;
- *Револуција и доминација*, Аз-Буки, Скопје, 2007;
- *Феноменот Серафимовски или За портретот = The Serafimovski phenomenon or On portraiture = Le phénomène Serafimovski ou du portrait*, Ѓурѓа, Скопје, 2003;
- *Скопје градот на седумте порти / Skopje, The City of Seven Gates*, Собрание на град Скопје, Скопје, 2008;
- *Филозофија на религијата во германскиот идеализам*, Аз-Буки, Скопје, 2009;
- *Филозофи утешители: Сократ, Платон*, Табернакул, Скопје, 2010;
- *Knowledge, Language, Thought and the Civilization of Islam*, Essays in Honor of Syed Muhammad Naquib Al-Attas, Edits. Wan Mohd nor Wan Daud & Muhammad Zainiy Uthman, UTM, Johor Bahru, Malaysia, 2010;
- *Скопје: градот за откривање*, Град Скопје, Скопје, 2013;
- *Добредојдовте во Македонија: земјата во која доаѓате со Св. Павле, а заминувате со Александар Македонски!*, Град Скопје, Скопје, 2013;
- *Islamski identitet Evrope*, Logos A, Skopje 2014;
- *Филозофи утешители: Аристотел*, Табернакул, Скопје, 2014;
- *Филозофи аскети*, Табернакул, Скопје, 2016; *Филозофи аскети*, 1, 2, ГНОСА, Тетово, 2020.

Ферид Мухиќ е голем љубител на убавиот збор. Пишува поезија, есеи, раскази, романи, колумни и книжевна критика. Има специфичен начин на пишување книжевни дела, прво ги созрева и обликува во своите мисли, а потоа за многу кратко време ги преточува на хартија. Во сите овие дела се чувствува филозовска рефлексивност. Ги објави следните книжевни дела:

- *Критички методи*, Мисла, Скопје, 1977 (книжевна критика);
- *Štit od zlata*, Dimitrije Jovanović, Kraljevo, 1988; Табернакул, Скопје, 1991; Alem, Priština, 2007; *Dobra knjiga*, Sarajevo, 2013 (есеи напишани на босански);
- *Големата градба и други разговори со непознатиот*, Блесок, Скопје, 2001 (есеи);
- *Прамен волна*, Блесок, Скопје, 2001; Табернакул, Скопје, 2011 (есеи);
- *Kap kiše*, Almanah, Podgorica, 2011 (книжевни текстови);
- *Besjeda Vošnjacima*, Glas Islama, Novi Pazar, 2011 (поема во проза напишана на босански);
- *Доверба во себе*, Дом на култура „Марко Цепенков“, Прилеп, 2004“ (колумни);

- *Чадот од догорчето на сонот*, Табернакул, Скопје, 1996 (поезија напишана паралелно на српскохрватски и на македонски); *Dim ugarka snova*, NIIP, Ljiljan, Sarajevo, 1996 (поезија само на босански);
- *Falco Peregrinus*, Alem, Priština, 2008 (поезија напишана на босански);
- *Sto koraka iznad*, Alem, Priština, 2008; MM, Novi Pazar, 1994 (поезија напишана на босански);
- *Приказната за големата камена глава, јунакот и копје кое пее!*, Град Скопје, Скопје, 2008 (кратка проза за деца);
- *Ex cathedra*, Табернакул, Скопје, 2010 (есеи);
- *Медот во крвта: symphonia Balcanica*, Галикул, Скопје, 2013 (есеи и поезија);
- *Загарите на невидливиот ловец*, Табернакул, Скопје, 2014 (кратка проза);
- *Brvnara*, Almanah, Podgorica, 2019 (книжевни есеи);
- *Putovanje u Tajan*, Connectum, Sarajevo, 2021 (роман напишан на босански).

Ферид Мухиќ е застапен во филозовски и во книжевни антологии во Македонија, САД, Британија, Франција, Германија, Австрија, Малезија, Турција, Италија и др. Преведуван е на македонски, албански, арапски, француски, англиски, германски, италијански, малајски, полски и турски јазик.

Книжевните дела на Ферид Мухиќ пробудија голем интерес и се преведоа на повеќе јазици:

- *Штитот од злато*, Култура, Скопје, 1993 (превод на есеите на Ферид Мухиќ на македонски: Благоја Ристески); *Le beau visage d'Imran le poete*, Paris, 1993 (превод на дел од есеите на француски); *Mburoja prej ari*, FI&GA, Tetovo, 1995 (превод на есеите на албански: Xhabir Ahmeti); *Altun Kalkan*, Birlik, Üsküp, 1996 (превод на есеите на турски: Илхами Емин/İlhami Emin); *Das Haus am Ende der Dorfes*, Drave Verlag, Klagenfurt-Celovec, 2001 (превод на дел од есеите на германски: Roberto Mantovani); *Штит од злата*, Бео Штампа, Београд, 2003 (превод на есеите на српски: Димитрије Јовановиќ); *Zlati Ščit*, K.D. "Sandžak", Ljubljana, 2007 (превод на есеите на словенечки: Marija Magdolna Horvath, Šemso Agović);
- *Nuk ka dhe aq vend*, Ars Longa, Tirana, 2003 (препев на поезијата на Ферид Мухиќ на албански: Фатмир С. Бачи/Fatmir S. Baçi)
- *Метафизика на врвот*, Макавеј, Скопје, 2007; Алпинизам, Скопје 2016; ЕФФ „ЕХО“, Скопје, 2016 (препев на поезијата на Ферид Мухиќ од книгата *Sto koraka iznad* на македонски: Бранко Цветковски);
- *Zirve*, Bengü, Ankara, 2008 (препев на избор поезија на Ферид Мухиќ од книгите *Falco Peregrinus*, *Sto koraka iznad*, *Чадот од догорчето на сонот* на турски: Марија Леонтиќ);
- *Ex cathedra*, MHKD, Zagreb, 2013 (превод на есеите на Ферид Мухиќ на хрватски: Judita Rey Hudeček).

Од библиографијата на Ферид Мухиќ може да се согледа дека паралелно успешно работи на стручни и на книжевни дела. Ние во овој труд ќе направиме осврт на поетската книги и на поезијата на Ферид Мухиќ.

3. Поетските книги на Ферид Мухиќ

Некои поети во светот се познати со постојаното изобилно творештво, а додека некои поети во себе долго време ги созреваат песните и малку пишуваат. Ферид Мухиќ со своето поетско творештво спаѓа во втората група поети. Од над четириесет книги кои ги има објавено Ферид Мухиќ само четири се поетски книги: „Falco Peregrinus“ (1988), „Sto koraka iznad“ (1994), „Чадот од догорчето на сонот“ (1996) и „Медот во крвта“ (2013). За поетот пишувањето поезија претставува извор на радост.

Песните што се наоѓаат во овие четири книги, се песни кои по долго созревање се напишани во еден здив. Во сите песни се забележува дека тие се одблесоци на умот и душата на еден зрел и искусен човек, на еден зрел и искусен филозоф и лингвист. Поетот ги збогатил своите песни со внесување на своето големо познавање од областа на филозофијата, книжевноста, фолклорот, историјата и географијата. Со секоја поетска книга е чекор поблизу до добрината, доблеста и остроумноста. Со секоја поетска книга творејќи созрева и тежнее кон својот врв. Затоа што Врвот се достигнува со внатрешно созревање. Според Ферид Мухиќ: „Половина живот треба, да се разбере дека Врвот постои. Сиот живот – до него да се стаса. Потоа се добива сета вечност.“ (Ферид Мухиќ, Чадот од догорчето на сонот, 1996, 18). Накратко овие песни, се песни на еден човек кој многу читал, размислувал, прошетал и видел.

„Falco Peregrinus“ (1988) е првата поетска книга на поетот и во неа филозофските елементи се доминантни. Falco Peregrinus, што е тема на многу песни е силен, брз, умен, несебичен сив сокол кој ги претставува храбрите и чесни луѓе во светот, а можеби и поетот самиот си наликува на него: „Зачудена/ Мојата душа лебди/ Со сиви гради. („Фалко Перегринус – препознат“)².

Во оваа книга многу луѓе кои влијаеле на светските гледишта како Диоген, Декрат, Спиноза, Лајбниц, Коперник, Хегел, Енгелс, Ајнштајн станале тема на поетовите песни. Поетот, во своите песни со нив разговара, дискутира, влегува во полемика... но ги изнесува и своите искуства и ставови: „Ако знаете за место/ На кое на Диоген никогаш/ Ни на крај ум не би му паднало/ Да го пали својот факел/ Е, тоа ви е вистинското место.“ („Вистинското место“). Токму поради ова песните на оваа книга имаат длабоки мисли. Овие песни главно се долги и во епски стил, а кусите песни се лирски. Сите песни се напишани во слободен стих и имаат силни пораки: „Оставете ги!/ Нека зборуваат, плашат, искушуваат,/ Нека заведуваат!/ Сите погрешни патешта и раскрсници на светот/ Се подобри од најширокиот пат/ По кој се мора/ По кој те водат...“ („Човекот и светот“).

Бидејќи книжевниот јазик е јазик на душата, Ферид Мухиќ овие песни ги пишува на босански јазик. До 1988 година Мухиќ научните книги ги пишува на македонски јазик, но песните и есеите ги објавува на босански јазик. Во тој период во босанските кругови во Македонија и во Босна песните од оваа книга привлекуваат големо внимание. Ким Мехмети со промотивниот напис „Во насловот се крие текстот“ во литературното списание „Современост“

² Препевите на песните од „Falco Peregrinus“ на македонски јазик се на Марија Леонтиќ.

(„Современост“, 1990, Бр. 3-4, стр. 69-73) и Трајче Крстески со написот „Од рака Фалко ми прфна“ кој содржи и препев на неколку песни на македонски во списанието „Стремеж“ („Стремеж“, 2007, Бр. 3-4, стр. 36-58) ја презентираат оваа книга и го претставуваат Ферид Мухиќ како поет на читателската публика во Македонија. Освен ова, Трајче Крстевски во истото литературно списание промотивниот напис на Алија Џоговиќ го преведува и го објавува на македонски јазик. На овој начин Ферид Мухиќ наговестува дека е поет кој носи новина во југословенските книжевни кругови. Марија Леонтиќ препеа 18 песни и 2 песни во проза од „Фалко peregrinus“ на турски јазик кои се објавија по разни литературни списанија, а потоа во книгата под наслов „Zirve“.

Во втората поетска книга „*Sto koraka iznad*“ (1994) филозофската страна на поетот е стивната, а неговата лирика и поетичност се многу поизразени. Во оваа книга „Созревањето до Врвот“ како филозофија и „Метафизика на Врвот“ се тема во сите негови песни: „...*Одреди го своето место спрема светот/ Јасна нека е твојата цел./ На подолу од сè/ На погоре од Најдоброто/ Не се согласувај никогаш/ И не посакувај ништо пониско од Врвот!*“ („Одредување“)³. Всушност Врвот е симбол, и во животот сè има свој врв. Животот, науката, љубовта... имаат свој врв, поточно смисла, и човекот во текот на целиот свој живот се стреми да стигне до овој врв вложувајќи голем труд и време. На овој пат кон врвот се наидува на многу препреки, замор и отежнување и главно некои луѓе успеваат на многу полиња да го достигнат својот врв, а некои луѓе само во некои области: „*Врвот како своја реч барај го/ Не мисли на другите Врвови/ Додека си на пат кон својот/ Твојот Врв-е твоја цел!/ Секој на светот има свое место/ И никој не е без свој Врв.*“ („Врвот како своја реч“). Читателот додека ги чита овие песни, помеѓу стиховите ќе ги препознае проблемите со кои се соочува додека го бара врвот на својот живот и додека во текот на целиот живот созревајќи кон него стреми и чекори. Затоа овие песни нам ни се толку блиски и полни со смисла: „*Додека здив по здив кон Врвот тежнееш/ Непрекинато стекнуваш знаење/ Твоето знаење е свеста/ Твојот пат е дозревање на смислата/ Ти си од тие кои Врвот со Врвови го бараат/ Овој Врв во кој се наоѓа целата сила/ На нашето тежнење/ Дозволи му да струи во тебе/ Неговиот свонлив клик прими го/ На Врвот се оди/ Како што од далечен пат/ Се оди кон домот.*“ („Свонлив клик“)

Песните во оваа книга бидејќи се поврзани со планините и со врвот, станаа водич на планинарите и на Сојузот на планинарите во Југославија. Во 2016 година Сојузот на планинари на Македонија ги објави македонските препеви на Бранко Цветковски што денес се неодминлив духовен водич на планинарите од Македонија. Филозофијата „Стигнување до Врвот“ и „Врв“ што се наоѓа во оваа книга, ќе ја созрева поетиката на Ферид Мухиќ што ќе се објави во неговата трета поетска книга. Со оваа втора поетска книга Ферид Мухиќ се докажува како поет кој носи новина.

Поетот и песните од оваа книга ги пишува на босански јазик. Сите песни се кратки, лирски и во слободен стих, повремено е употребувана рима и полурима, а користени се многу симболи и метафори. Препевите на Бранко

³ Препевите на песните од „*Sto koraka iznad*“ на македонски јазик се на Марија Леонтиќ.

Цветковски на песните од оваа книга се објавени во 2007 год. во издавачката куќа „Макавеј“ и во 2016 год. во издавачката куќа „Алпинизам“ под наслов „Сто чекори над“. Венко Андоновски го презентираше Ферид Мухиќ и песните од „Сто чекори над“ на македонската читателска публика. Марија Леонтиќ препеа 35 песни и 2 песни во проза од „Sto koraka iznad“ на турски јазик кои се објавија по разни литературни списанија, а потоа во книгата под наслов “Zirve”.

Во третата поетска книга на поетот, „**Чадот од догорчето на сонот**“ (1996), филозофијата, лириката, љубовта кон природата и фолклорот цврсто се испреплетуваат и создаваат неразделлива синтеза. Под влијание на оваа синтеза, поетот Мухиќ со оваа книга, во своето поетско творештво го достигнува својот врв. Во првиот дел на оваа книга под наслов „Јуначки час“ продолжува дискусијата со филозофите, државниците и историчарите како што се Платон, Ниче, Кант, Спиноза, Шопенхауер, Одисеј, Соломон, но истовремено гледиштата на поетот излегуваат на преден план и на песните им даваат посебна тежина и длабочина: „...*Оној Платон вака би рекол:/ Дека зад грбот наш само измамата сони/ А сета светлина дека е пред нас/ Па сепак, зошто токму овој твој мит/ Го запомнија толку добро?* („До Платон“); „...*Впрочем, и двајцата знаеме: Не е клучот за овој свет тоа што/ Создаденото мора да престане,/ Туку, дека она/ Кое еднаш било/ Не се порекнува,/ Ни ако го снеса!/ Бевме, и тоа е наше!* („На Шопенхауер“). Овие песни обработуваат теми како што се добрина-лошотија, надеж-безнадежност, храброст-нехраброст, останување во одредено време и во предрасуди, трка со времето, надминување на времето и на предрасудите.

Во вториот дел на оваа книга под наслов „Толкувач на копнежот“, поетот за првпат љубовта ја опева како тема во многу песни. Во овие песни се опеваат теми како љубена, убавината и каприциозноста на љубената, избор на љубена, споделување живот со љубената, станување сопатник на љубената, среќата на заедништвото, меѓусебното влијание на саканите, добивање сила од љубовта, копнеж, љубомора, сон, разделба и слично. Во овие песни блеснува поетовото сфаќање за животот и за љубовта што ги топли срцата на читателите: „*Те избрав тебе, помеѓу сите,/ Избрав да го гледам/ Тоа што го гледаш/ Со мојот чекор да ги минам крепко,/ Патеките твои,/ Во мојот свет сегде,/ Себе да се најдеш.*“ („Те избрав тебе“); „*Факелот на твојот поглед/ Свети над пустата земја/ Низ која те барам...*“ („Факелот“); „...*Јас гледам во твоето лице,/ И веднаш знам какво ќе биде времето/ Во мојот свет.*“ („Метеоролошки билтен“); „*Да дишеме исти тревы,/ Светли топли чемерици,/ Да пиеме еден шепот,/ Воден шепот на водата,/ Да јадеме исто грозје и маслинки,/ Качуваме иста карпа, кон небото,/ Да ораме и сееме исти нивја,/ Живееме еден живот, во дамари,/ Би сретнале разни смрти.*“ („Граница на здивот“); „...*Сега, кога исчезна и 'твое' и 'мое'/ Разбравме дека Едното е/ Повеќе од Сето.*“ („Сега“). Овие песни се неговите најлирски песни и голем дел се напоени од фолклорот.

Поетот песните во оваа книга паралелно ги пишува на српскохрватски јазик (тогашен државен јазик на Југославија) и на македонски јазик. Веројатно стекнатата популарност во југословенските книжевни кругови ја наметна потребата да пишува и објавува на српскохрватски јазик. Во оваа книга за првпат објавува песни и на македонски јазик кој веројатно со текот на времето

освен јазик на науката, за него, станува и јазик на душата и на поезијата. Песните во оваа книга се со различна должина, во слободен стих, а повремено се користени рими и полурими. Лирските песни главно се кратки. Благоја Ристески и Никола Милошевиќ пишуваат рецензија за оваа книга. Откако Ферид Мухиќ ја објави оваа поетска книга, почнува да зазема место во антологиите на современата македонска поезија што се подготвуваат во земјата и во странство. Марија Леонтиќ препеа 59 песни од „Чадот од догорчето на сонот“ на турски јазик кои се објавија по разни литературни списанија, а потоа во книгата под наслов “Zirve”.

Книгата под наслов „**Медот во крвта**“ (2013) содржи песни и есеи поврзани со Балканот. Во овие песни доаѓа до израз епската страна на поетот. Турскиот збор balkan (балкан) што значи ‘планински венец’, Ферид Мухиќ го толкува со зборовите ‘bal’ (мед) и ‘kan’ (крв) кои стануваат симболи на добрината и на лошотијата. Мухиќ кој е заљубеник во Балканот, ги отсликува добрите и лошите страни на овој географски простор и на луѓето кои живеат тука. Тој ги обработува историските настани, семејните настани, сфаќањето за животот, љубовта, гордоста, тагата и гневот на Балканците. Според него: *„Балканот е пешитера преполна скапоцености. Чудесна, дури волиебна, не барајте ѝ слична. Таква во цел свет нема.“* („Отровот во крвта“); *„Само Балканот и ниту едно друго место во светот е Бал-кан: и „баал“ и „кан“ – само Балканот е и „медот“ и „крвта“ и ништо трето!“* („Финални акорди“). Поетот кој цел живот живее и работи на Балканот, оваа област ја прифаќа со контрадикторностите и пожелува да постои:

Тебе те поздравувам
Токму таков
Плашен и преплашен
Страшен и бестрашен,
Грд и во радоста
Во тагата личен
На човечката душа премногу сличен
Без тебе светот е згасната гламна

Затоа биди
Нека те има
Балкане
Пенинсуло славна
(„Послание до Балканот“)

Поетот песните и есеите во оваа книга ги пишува на македонски јазик. Сите песни се долги, со епски елементи, во слободен стих, а повремено е употребувана рима и полурима.

4. Заклучок

Оваа година се навршуваат 81 години од раѓањето на Ферид Мухиќ. Поетот го запознав на почетокот на својата кариера како книжевен преведувач. Со години се дружев со него и со неговата поезија. Дружењето и со него и со неговата поезија се прекрасно искуство што се заокружи со објавување книга. Ова е убав повод да се потсетиме на неговата поезија и на неговите поетски книги.

Ферид Мухиќ ги објави следните четири поетски книги: „Falco Peregrinus“ (1988), „Sto koraka iznad“ (1994), „Чадот од догорчето на сонот“ и „Медот во крвта“ (2013). Во првата книга „Falco Peregrinus“ и во втората поетска книга „Sto koraka iznad“ има сегменти и на поезија во проза или кратки есеи кои стануваат доминантни во книгата „Медот во крвта“. Само поетската книга „Чадот од догорчето на сонот“ не содржи поезија во проза или кратки есеи, но го содржи предговорот на Ферид Мухиќ што всушност претставува негова поетика која никнуваше и созреваше во неговите претходни поетски книги.

Поетот пишувањето поезија го чувствува како чин на радост и пишува само кога чувствува потреба за тоа. Овие поетски дела внесоа новина и пробудила голем интерес во книжевните кругови.

Како што секоја книга на Ферид Мухиќ има карактеристики по кои се разликува, исто така тие имат и заеднички карактеристики со кои се поврзуваат. Како што во животот се доживуваат песимистички и оптимистички случки и чувства, така и во овие четири поетски книги се обработуваат песимистички и оптимистички теми. Но, нашиот поет Ферид Мухиќ секогаш е насочен кон светлината и кон надежта. Всушност и кога не би било вака, би било многу тешко и невозможно да се продолжи со животот. Сите ние додека го живееме животот, се чувствуваме помалку или повеќе извалкани од лошотиите и измамите. Во една ваква состојба тешко е да се продолжи животот. Но човекот кога ќе се прочисти од овие лоши чувства и случки, сè изгледа поубаво, почисто и понадежно. Во една ваква состојба Ферид Мухиќ ова го препорачува:

ЧИСТА СТРАНА

Исина песна

Ајде!
Влези!
Нурни се во водата!

И не излегувај
Сè додека не бидеш чист
Како никогаш да не си живеел!

Ете откако ќе се направи ова, разговорот за бескрајот природно е многу полесен и пружа поголемо задоволство и смисла.

РАЗГОВОР ЗА БЕСКРАЈНОСТ

Мајина песна

Бескраен број плус бескраен број
Е исто што и
Бескраен број минус бескраен број
И исто е што и
Бескраен број делен со бескраен број
И исто е што и
Бескраен број множен со бескраен број
И затоа
Кога целиот тој собран, множен, делен
И одземен бескрај ќе пројде
Ќе бидеме пак таму каде што сме биле
Пред да почне нашиот бескрај.

Додека ги препејував песните на Ферид Мухиќ и јас како препејувач како да го доживеав разговорот со бескрајот. По секој препев како пред мене да се отвораше еден нов и бескраен хоризонт, а всушност јас со овие препеви созревав.

И јас како наставник по турски јазик и преведувач препејувањето поезија го чувствувам како чин на радост и духовно збогатување, токму затоа од самиот почеток препејувам само поети и песни кои допираат до мене, а не по порачка. За моја среќа на почетокот на својата кариера дојдов во контакт со поезијата на Ферид Мухиќ. Голем дел од неговата поезија од босански ја препеав на македонски, и од босански и македонски на турски јазик. Промотивните написи на Хусејин Озбај на турски јазик и препевите на Марија Леонтиќ на турски јазик објавени во разни литературни списанија во Македонија и во Турција пробудија голем интерес кон поезијата на Ферид Мухиќ. Како резултат на ова сите турски препеви се објавија во 2008 год. во Анкара во книгата под наслов „Zirve“ („Врв“) од страна на издавачката куќа Бенѓу што е издавачка дејност на Сојузот на евроазиските писатели.

По повод 81 години од раѓањето на Ферид Мухиќ, најискрено му се благодаруваме за напишаната поезија која допре до голем круг читателска публика, а нас преведувачите нè инспирира да го преведуваме. Воедно по овој повод најискрено му пожелуваме уште многу дела кои ќе ја израдуваат македонската и балканската читателска публика.

ŽIVOT Život je Neotplaćena pozajmica Za koju, Svako, İ kamatu čeka. Ferid Muhić	ЖИВОТОТ Го зајмивте сите. И згора на тоа Камата барате Пред да го вратите. Ферид Мухиќ
--	--

HAYAT

Onu hepimiz ödünç aldınız.
Ve üstelik
Faiz istiyorsunuz
Geri vermeden önce!..

Препев од македонски на турски:
Mariya Leontik

Библиографија

- [1] Muhić, Ferid. (1994). *Sto koraka iznad*. Priština: Alem.
- [2] Мухиќ, Ферид. (1996). *Чадом од догорчето на сонот*. Скопје: Табернакул.
- [3] Muhić, Ferid. (2008). *Falco Peregrinus*. Priština: Alem.
- [4] Muhić, Ferid. (2008). *Zirve*, Ankara: Bengü.
- [5] Мухиќ, Ферид. (2013). *Медот во крвта*. Скопје: Галикул.